

Edukacinės veiklos rekomendacijos *Europos parko* muziejui

Rekomendacijos paremtos tarptautinio seminaro „Baltijos muziejų bendradarbiavimas: turizmas ir edukacija“ išvadomis

Lina Krikščiokaitė

Projektas “BSR Museums Co-operation: Tourism and Education”

Nr.LI0116.01.01.0003

TURINYS

I. Įvadas	3
II. Vaikų švietimas	4
III. Žmonių su negalia švietimas	8
IV. Paauglių švietimas	11
V. Suaugusiųjų bei pagyvenusių žmonių švietimas	17
VI. Išvados	20

Ivadas

Jei pritaikytume demokratijos ir įvairovės principus analizuodami edukacines programas bei veiklos kryptis Baltijos šalių regiono muziejuose, atrodo būtų neteisinga išskirti grupę muziejų bei teigti, kad jie turi geresnes ar blogesnes išvalgas ruošiant ir įgyvendinant edukacines programas. Nepaisant to galima apžvelgti pagrindinius principus, kurių laikosi didelę patirtį šioje srityje turinčių muziejų edukatoriai. Šių tendencijų aptarimas galėtų praversti palyginti jauniems muziejams, tokiems kaip *Europos parkas*. Tad šis straipsnis yra skirtas keturias dienas trukusio seminaro, kuris yra projekto “Baltijos muziejų bendradarbiavimas: turizmas ir edukacija” dalis, edukatorių patirties aptarimui bei rekomendacijų pateikimui.

2004 metų gegužės 9-12 dienomis edukatoriai ir edukacinių skyrių vadovai iš *Jorkšyro skulptūrų parko* (Didžioji Britanija), *Luizianos modernaus meno muziejaus* (Danija), *Pedvales muziejaus po atviru dangumi* (Latvija), *Kiazmos šiuolaikinio meno muziejaus* (Suomija), *Nacionalinio M.K. Čiurlionio dailės muziejaus* (Lietuva), *Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus* (Lietuva), *Wanas skulptūrų parko* (Švedija) bei *Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus* susirinko *Europos parke* pasidalinti patirtimi su klausytojais keturių dienų seminare. Įvairių asociacijų bei pelno nesiekiančių organizacijų, tokių kaip *Mažoji Gubija*, *Meno terapijos taikymo asociacija Lietuvoje*, *Trečiojo amžiaus universitetas*, *Lietuvos technikos biblioteka*, *Vilniaus vaikų ir jaunimo meno mokykla* bei *Vilniaus pedagoginis universitetas* atstovai dalinosi savo praktine patirtimi bei pastebėjimais. Kadangi seminaras buvo praktinio pobūdžio, daug moksleivių iš išvardintų institucijų bei vietinių mokyklų dalyvavo praktiniuose užsiėmimuose, kuriuos vedė patyrę lektoriai. Kiekviena diena buvo skirta tam tikrai visuomenės grupei: vaikams, paaugliams, žmonėms su negalia bei pagyvenusiems žmonėms.

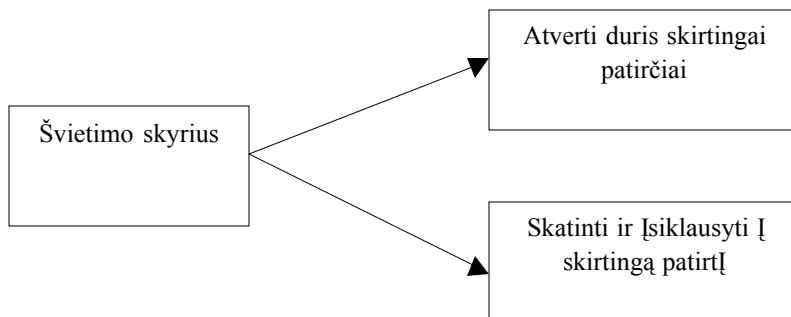
Po keturias dienas vykusių užsiėmimų buvo padaryti apibendrinimai bei išvalgos, kaip būtų galima pagerinti edukacinį darbą muziejuose. Tikimasi, kad šios

rekomendacijos padės Europos parkui bei kitiems muziejams, turintiems nedidelę patirtį edukacijos srityje.

Vaikų švietimas

Pirmoji seminaro diena buvo skirta vaikų švietimui. Čia išryškėjo daug panašių principų, kurių laikosi Baltijos šalių regiono muziejų edukatoriai. Pirma, edukacijos svarba buvo nekvestionuotinai pabrėžta. Antra, lektoriai pabrėžė aktyvų vaikų įtraukimą į edukacines programas. Pavyzdžiui, Anna Johansson iš *Wanas skulptūrų parko* praktiniu užsiėmimų metu skatino dešimties metų vaikus dalintis savo asociacijomis apie objektą (šiuo atveju buvo pasirinkta citrina) ir suteikti savo asociacijoms materialią išraišką, panaudojant lapą popieriaus. Tuo tarpu Daiva Krutulienė iš *Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus* pakvietė vaikus vaidinti ant scenos (Europos parko landšaftas reikalavo minimalių dekoracijų). Galiausiai lektoriai iš *Jorkšyro skulptūrų parko, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus* bei *Nacionalinio M.K. Čiurlionio dailės muziejaus* pabrėžė paties menininko dalyvavimo tokiose programose svarbą.

Skirtingi lektoriai, remdamiesi savo muziejuose rengiamų programų patirtimi, dėmesį skyrė skirtingiems aspektams. Pavyzdžiui, edukacijos specialistai iš *Luizianos modernaus meno muziejaus* bei *Wanas skulptūrų parko* pabrėžė demokratinio dialogo buvimo svarbą tokiose programose. Jei prisimintume ne tokius senus laikus, kai mokymasis Lietuvos mokyklose buvo vienos krypties procesas, o muziejai tebuvo kultūrinę vertę turinčių vertybių kaupimo vieta, suprastume, kodėl demokratinio dialogo idėja vis dar atrodo provokuojanti. Ida Brendholt Lundgaard iš *Luizianos modernaus meno muziejaus* demokratinį dialogą apibūdino kaip gebėjimą išgirsti vieniems kitus bei pasidalinti savo idėjomis bei nuomone. Į šią sąvoką įeina ir noras atverti muziejaus duris įvairioms mažumoms priskiriamais vaikams, pavyzdžiui, pabėgėliams ar emigrantams. Taigi, jei mums reikėtų apibrėžti santykį tarp muziejaus švietimo skyriaus ir esamų ar būsimų jo lankytojų, reikėtų atsižvelgti į šiuos principus, kurie vestų sėkmingo bendradarbiavimo linkme:

Čia išskiriame kelis skirtumų tipus. Pirma, pačių moksleivių skirtingumas ir jų aplinka, iš kurios jie atvyksta. Antra, idėjų bei patirties įvairovė, kurią jie turi sukaupę. Taigi muziejai turėtų būti pasirengę bendravimui su vaikais, atvykstančiais iš įvairių vietovių, bei turinčiais skirtingą patirtį bei idėjas. Toks atvirumas suteiktų galimybes abipusiam, dviejų krypčių bendravimui muziejuje.

Kitas svarbus aspektas, kurį pabrėžė lektoriai iš *Wanas skulptūrų parko* bei *Luizianos modernaus meno muziejaus* yra psichologinis aspektas. Buvo pastebėta, kad edukacinės programos turėtų ne tik plėsti vaiko žinias apie meną, bet ir ugdyti jį kaip asmenybę. Tam galėtų pasitarnauti jau minėtas demokratinis dialogas, kuris skatina kūrybiškumą bei toleranciją kito nuomonei. Kalbėdama apie psichologinį aspektą, Anna Johansson iš *Wanas skulptūrų parko* pristatė programą, kurios metu vaikas tyrinėja savo kūną ir meno kūrinio “kūną”. Šios programos metu vaikas bando imituoti skulptūrą ir analizuoti, kaip jaučiasi skulptūra ir kaip žmogaus kūnas jaučiasi, kuomet jis tampa skulptūra. Toks stebėjimas bei analizavimas prisideda ne tik prie meno, bet ir savęs pažinimo bei suvokimo. Be to, tokia patirtis išmoko ieškoti bei pastebėti vienybę su aplinka.

Taigi, pagrindiniai klausimai keliami Europos parkui (bei kitiems šiandieniniams muziejams) būtų tokie:

- Ar muziejus yra pakankamai jautrus sparčiai besikeičiančiai aplinkai?
- Ar esančios edukacinės programos paremtos dialogu, ar monologu?

- Ar mes gerbiame vaiko interpretacijas bei jo patirtį?

Čia būtų galima aptarti apklausos, atliktos seminaro metu rezultatus. Vaikų, dalyvavusių praktiniuose užsiėmimuose seminaro metu, buvo paklausta, ko jie tikisi atvykę į *Europos parką*. Išanalizavus apklausos rezultatus paaiškėjo, kad 42 % 9-10 metų vaikų norėtų artimiau susipažinti su meno kūriniais bei aktyviai dalyvauti kūrybiniame procese. Pažinti meno kūrinius jie norėtų piešdami, lipdydami iš molio ar fotografuodami. Taip pat vaikai pageidavo daugiau sužinoti apie parke eksponuojamų kūrinių autorius. 33% apklaustųjų norėtų pabendrauti su pačiais menininkais. Taigi jaunieji lankytojai norėtų matyti parką kaip vietą, skatinančią kūrybiškumą bei lavinančią analitinius bei “techninius” gebėjimus. Dar prieš metus *Europos parkas* neturėjo sąlygų įgyvendinti šiuos prašymus. Tačiau besikuriantis edukacinis centras bus puiki vieta pageidaujamai veiklai, nes ko gero kuriant edukacines programas vertėtų įsiklausyti ir į jaunųjų lankytojų pageidavimus.

Lyginant *Europos parko* edukacines veiklos principus su pavyzdžiui *Jorkšyro skulptūrų parko* bei *Luizianos modernaus meno muziejaus* veikla, matomi tam tikri skirtumai. Šie abu muziejai siūlo programas paremtas tiek nuolatinėmis kolekcijomis, tiek ir laikinomis ekspozicijomis. Pavyzdžiui, *Luizianos modernaus meno* muziejus siūlo vaikams 12 programų (video meno, konstruktyvizmo, architektūros, skulptūros ir pan.). Šios programos siūlomos iš visos šalies atvykstantiems vidurinių mokyklų moksleiviams. Tuo tarpu *Europos parkas* siūlo ekskursijas, nediferencijuodamas tematikos. Tokios ekskursijos turi tiek privalumų, tiek trūkumų. Pavyzdžiui, ekskursijos metu gidas gali koreguoti pasakojimą, lanksčiai atsižvelgdamas į grupės poreikius. Vis dėlto, žvelgiant iš ilgalaikės perspektyvos, specialių diferencijuotų programų ruošimas galėtų būti kur kas efektyvesnis. Juk tą pačią ekspoziciją galima pristatyti įvairiu aspektu, pasirenkant tam tikrą motyvą ar temą. Tokiu būdu vaikai gali gauti gilesnių meno istorijos žinių bei tobulėti. Juk reikia pažymėti, kad sunku išsamiai apžvelgti įvairius ekspozicijos aspektus per vieną valandą. Jei ši valanda būtų skirta tik tam tikrų objektų pristatymui bei aptarimui, ši ekskursija įgytų kitą prasmę bei kokybę. Be to, susitikimo muziejuje užuomazgos galėtų prasidėti jau mokykloje, kur vaikai paruoštų įvairių jiems rūpimų

klausimų. Taip pat matytos medžiagos muziejuje apibendrinimą galima būtų padaryti ir mokykloje.

Vykusi apklausa atskleidė, kad muziejus turi galimybę plačiau vystyti savo edukacinę veiklą, kadangi net 67% vaikų į Europos parką atvyksta tik kartą per metus ar dar rečiau. Todėl parkas galėtų imti pavyzdį iš *Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus*, kuris stengiasi užmegzti ilgalaikius santykius su vaikais, kurie ateidami į muziejų turi tikslą susipažinti su įvairiomis animacijos kūrimo technikomis bei įgyvendinti savo projektus. Galbūt *Europos parko* vieta nėra patogi dažniems apsilankymams. Tačiau pati kelionės idėja gali būti viliojanti, kuomet vaikai matytų galimybę iškeisti mokyklinius suolus ir vadovėlius į kitokį mokymosi būdą bei patirti kažką naujo ir netikėto.

Taigi, seminaro metu buvo pateikta nemažai įžvalgų, kurios galėtų padėti kuriant edukacines programas Europos parke:

- Programų kūrimas dialogo pagrindu, kuris skatintų vaikų kūrybinius, analitinius bei mąstymo gebėjimus.
- Skatinti tęstinius vizitus į parką.
- Apgalvoti teminių edukacinių programų kūrimo galimybes, kurios įtrauktų vaikus į aktyvų pažinimo bei kūrybinį procesą.

Tuo labiau reikia nepamiršti, kad vaikai patys patvirtino, kad jie nori būti įtraukti į aktyvią veiklą, ieškoti įvairių atsakymų, bendrauti bei dalintis savo pastebėjimais bei patirtimi.

Žmonių su negalia švietimas

Neįgaliesiems skirtos dienos metu buvo išskirti trys pagrindiniai aspektai: jų vystymosi raidos ypatumai ir meno vieta šioje srityje, muziejų pastangos įtraukti šią grupę į savo edukacinių programų spektrą bei programos, kurios yra vykdomos specializuotose institucijose, skirtose neįgaliesiems. Nėra abejonių, kad jei mes galėtume susieti šiuos aspektus savo veikloje, integracija „palaimintųjų žmonių“ (terminas, pavartotas Vaiko Edur iš *Naujojo meno muziejaus* pranešime) į muziejų edukacinę veiklą būtų daug sėkmingesnė. Pavyzdžiui, lektorė Nideta Jarockienė iš *Nacionalinio dailės muziejaus* pripažino, kad praktika dirbant su neįgaliaisiais parodė, kad darbas su šia tiksline grupe yra skirtingas nuo darbo su kitomis grupėmis. Lektorė Erika Adamonytė iš *Vilniaus pedagoginio universiteto* patvirtino tai sakydama, kad yra įrodyta, jog mokymosi procesai bei saviraiška protinę negalią turinčių žmonių yra pastebimai skirtingi. Savo pranešime ji prilygino protiškai neįgalaus paauglio piešinius pusantrų metų sveiko vaiko piešiniam. Be to, reikia atsižvelgti ir į socialinę izoliaciją, kuri neretai sukelia papildomų bendravimo problemų. Adamonytės nuoseklus palyginimas sveiko vaiko ir turinčio protinę negalią santykio su menu atskleidė svarbius skirtumus, kurie priklauso nuo vaiko amžiaus grupės bei neįgalumo laipsnio. Dėl šių priežasčių reikia pabrėžti, kad muziejų edukatorių požiūris, reikalavimai ir darbo metodai turėtų skirtis, dirbant su šia grupe. Akivaizdu, kad susipažinimas su teorinėmis studijomis būtų pravartus kiekvienam dirbančiajam. Seminaro metu girdėjome, kad praktika paprastai būna paremta bandymais ir intuicija, tačiau teorinės išvalgos galėtų palengvinti ryšio užmezgimą ir komunikaciją tolesniuose žingsniuose. Ko gero būtų lengviau dirbti tik su moksleiviais iš vidurinių mokyklų, kadangi jie yra aktyvesni, mažiau „problematiški“, tačiau seminaras pademonstravo, kad susipažinimas su negalią turinčiais žmonėmis, yra be galo apdovanojantis ir svarbus abiem pusėms.

Toliau reikėtų aptarti edukatoriaus tikslus, kuriuos jis/ji galėtų išsikelti kurdamas programas neįgaliesiems. Čia mes aiškiai matome, kad edukatorius turi diferencijuoti savo tikslus priklausomai nuo tikslinės grupės, su kuria jis/ji dirba. Pavyzdžiui,

dirbdamas su moksleiviais iš vidurinių mokyklų, jis/ji galėtų akcentuoti jų analitinių, mąstymo įgūdžių bei kūrybiškumo vystymą. Tuo tarpu darbas su fizine bei protinę negalia turinčiais žmonėmis reikalauja skirtingo požiūrio. Kadangi verbalinė komunikacija nėra gerai išsivysčiusi, siekiant ieškoti kitų priemonių patenkinti saviraiškos poreikį, galima būtų susikcentruoti į tyrinėjimą, komunikaciją ir saviraišką.

Seminaro metu lektoriai kartas nuo karto minėjo meno terapijos terminą, terapijos, kur menas ir vaizdai yra naudojami kaip gydymo priemonė. Tačiau muziejuje gydymo suvokimas akivaizdžiai skiriasi nuo tradicinio gydymo. Čia jis reiškia alternatyvių komunikacijos priemonių suteikimą ir tilto kūrimą tarp išorinio ir vidinio pasaulio. Lektore Adamonytė pabrėžė, kad žmonės su negalia dažnai turi bendravimo ir integracijos į išorinį pasaulį sunkumų. Tuo tarpu menas gali padėti išlaisvinti emocijas, patenkinti saviraiškos poreikį, komunikaciją bei socialinę integraciją. Čia galėtume prisiminti žymią amerikiečių meno terapeutę, kuri knygoje „Dailė kaip terapija“ paaiškino, kad meno terapija remiasi pagrįsta prielaida, kad kiekvienas žmogus turi įgimtą sugebėjimą perteikti vidinius konfliktus į vaizdus. Išreiškdami šiuos vaizdus, žmonės pradeda efektyviau bendrauti. Taigi verbalinė komunikacija tampa komunikacijos per vaizdus tęsinys. Todėl nebuvo keista seminaro metu girdėti nepelno organizacijos „Mažoji Gubija“ mokytojas kalbant apie emocinę bei fizinę meno bei saviraiškos gydymo galią.

Kitas svarbus aspektas darbe su neįgaliaisiais – išraiškos priemonių naudojimas. Pastarosios gali būti pasirenkamos priklausomai nuo neįgalumo lygio (pavyzdžiui, kaip gerai jie gali laikyti pieštuką, kreideles ar teptuką) bei jų noro. Praktinių užsiėmimų metu buvo galima pastebėti kai kurių studentų ypatingą kruopštumą bei tikslumą. Tuo tarpu kiti buvo linkę eksperimentuoti, o ne sekti iš anksto paruoštus pavyzdžius, kadangi jiems buvo sunku susikcentruoti. Šie aspektai turėtų būti iš anksto apgalvoti, kadangi tai padėtų išvengti traumos studentui, kuomet jis/ji matytų, kad negali susidoroti su užduotimi. Taigi edukatoriaus vaidmuo yra labai svarbus, siekiant sukurti pozityvią atmosferą ir teigiamą patirtį.

Kalbant apie neįgaliųjų edukacija, svarbu paminėti integracijos principą. Tačiau šį kartą integracija apima daugiau nei vien faktą, kad neįgalieji yra edukatoriaus akiratyje. Lygiai taip pat yra be galo svarbi integracija, kuomet žmonės su negalia bei sveiki žmonės dirba kartu. Tai yra labai svarbus žingsnis siekiant skatinti toleranciją, „kito“ bei „kitokio“ pripažinimą, arba supratimą, kad tai, ką mes laikome skirtingu iš išorės, savo vidumi gali būti labai panašus į mus. Tai galėtų būti tolesnis žingsnis, sekantis po anksčiau minėtų principų įgyvendinimo.

Nuoseklus ir sisteminis edukacinių programų žmonėms su negalia vystymas yra kitas aktualus klausimas. Lektoriai seminario metu minėjo sėkmingus projektus, įgyvendintus kartu su šia tiksline grupe. Vis dėlto ne pelno organizacijos *Mažosios Gubijos* bei *Lietuvos meno terapijos taikymo asociacijos* atstovai parodė, kaip nuoseklus ir testinis darbas su šia grupe gali atnešti neįtikėtinų rezultatų (vaikai ir suaugusieji lanko šias įstaigas vieną ar du kartus per savaitę). Viena iš atstovių minėjo, kad lankantieji būrelius nekantriai laukia vasaros atostogų pabaigos ir naujų susitikimų. Taigi kyla klausimas, kaip dažnai šie svečiai yra laukiami *Europos parke* ar kitame muziejuje? Ar jų apsilankymai nėra per reti? Kodėl gi jiems neužrezervavus priekinės eilės edukatoriaus dienotvarkėje?

Apibendrinant reikia pasakyti, kad muziejų edukatoriai negali ignoruoti akivaizdaus meno poveikio žmonėms su fizine ar protine negalia. Mes neturime žiūrėti į juos kaip į atskirą grupę, kaip į „juos“, bet turėtume atsižvelgti į pagrindinius jų vystymosi principus, kas padėtų edukatoriui inicijuoti kontaktą ir atsikratyti baimės bei stereotipų. Negana to, siekiant sklandaus bendradarbiavimo, edukatoriui svarbu išlaikyti atvirumą, kad jis galėtų pažvelgti į kiekvieną studentą individualiai. Kita vertus, muziejui svarbu kooperuotis su kitomis institucijomis, kurios dirba su negalia turinčiais žmonėmis arba išlaikyti bei puoselėti seminario metu užmegztus ryšius.

Europos parkas turi unikalų kraštovaizdį, kuriame gamta ir meno kūriniai susilieja į vieną visumą. Seminario metu teko stebėti žmonių su negalia pasirodymus praktinių užsiėmimų metu, kuomet jų entuziazmas ir meilė susiliejo su šia gamtos ir

meno simfonija, sukurdamos nauja kūrinį – jausmą. Šis jausmas išjudina mūsų sustabarėjusį ir siaurą požiūrį apie švietimą – kas tai yra ir kas tai galėtų būti.

Paauglių švietimas

Jeigu mums reikėtų apibūdinti paauglį, turbūt išgirstume daugiau negatyvių aspektų nei teigiamų. Paprastai minimi tokie bruožai kaip susidomėjimo bei iniciatyvos stoka, pasyvumas, neigimas arba pasipriešinimas, pagarbos stoka ir pan. Tad paprastai yra laikomasi nuomonės, kad yra sunku dirbti su 13-16 metų paaugliais, kadangi susiduriame su žmonėmis, kuriuose yra susikaupusios stiprios emocijos.

Aukščiau išvardinti teiginiai gali išties įtakoti paauglių apsilankymo muziejuose dažnumą. Iš tiesų, dauguma paauglių, kurie dalyvavo praktiniuose seminaro užsiėmimuose, pirmą kartą aplankė *Europos parką*. Vis dėlto reikia pripažinti, kad paauglio patirtis muziejuose priklauso ne tik nuo jo/jos požiūrio, bet taip pat nuo edukatoriaus požiūrio, kuris su jais dirba. Lektorė Radvilė Račėnaitė pabrėžė, kad paaugliai nori ne būti mokomi muziejuose, bet gerai praleisti laiką. Iš tiesų, 32 procentai paauglių dalyvavusių apklausoje patvirtino šį teiginį. Nepaisant to, 62 procentai pripažino, kad muziejus yra savęs tobulinimo vieta. 18 procentų teigė, kad tai vieta kur galima bendrauti, susipažinti su naujais žmonėmis. Tuo tarpu galima pastebėti, kad edukacinių užsiėmimų metu, kuomet būtų skatinamas savęs tobulinimas bei komunikacija, būtų taip pat galima gerai praleisti laiką. Tai yra, edukatoriaus tikslas gali būti paauglio vystymas, suteikiant tam tikrų žinių, tyrinėjant, apmąstant, bet tuo pačiu gerai praleidžiant laiką. Būtent dėl to edukatoriaus vaidmuo yra be galo svarbus. Praktinių užsiėmimų metu Aldona Dapkutė iš *Lietuvos meno terapijos taikymo asociacijos* atskleidė, kad edukatoriaus požiūris daro didžiulę įtaką paaugliams meno bei savęs suvokimui. Seminaro metu ji sugebėjo atverti 18 dalyvavusių paauglių ir kartu pažvelgti į jų vidų. Pastarieji dalinosi savo emocijomis, mintimis apie tam tikras *Europos parke* esančias skulptūras bei siejo tas mintis su savo asmenine patirtimi. Jie klausėsi vienas kito. Visa ši patirtis atskleidė puikų edukatoriaus savybių apibrėžimą:

Įsiklausantis, nuoširdus ir susilaikantis nuo teisimo ar vertinimo. Mes turėjome galimybę pamatyti, kaip šis požiūris yra pritaikomas praktikoje. Tiesą sakant čia mes iš dalies vėl susiduriame su meno terapijos aspektais, kadangi turi stoti akistaton su vidiniais demonais bei užslėptomis emocijomis. Taigi šiuo aspektu muziejus po atviru dangumi tampa ne tik laisvalaikio praleidimo vieta, bet vieta, kur tu gali praleisti laisvalaikį augdamas, vystydamas savo analitinius ir mąstymo įgūdžius. Dar daugiau, čia gali bendrauti ir tobulinti bendravimo įgūdžius bei turėti galimybę išreikšti save, savo užgniaužtus jausmus ir emocijas, kas ypač tampa aktualu šiandieninėje „paviršiumi“, išore besitenkinančioje visuomenėje. Taigi edukatorius gali skatinti paauglius išreikšti savo idėjas, jausmus ar pastebėjimus popieriuje. Kitoje susitikimo fazėje jie galėtų analizuoti ir dalintis savo analize su kitais. Visų užsiėmimų metu edukatoriui tereikia būti pasiruošusiam klausytis.

Paaugliai, kurie dalyvavo praktiniuose užsiėmimuose seminaro metu, dalinosi apie savo norus, patirtį *Europos parke*. 26.5 procentai dalyvavusių atsakė, kad jie norėtų daugiau meno kūrybių analizės. Beveik 40 procentų norėtų daugiau sužinoti apie menininkus. 23.5 procento norėtų turėti galimybę pabendrauti su menininkais. 65 procentai paauglių teigė, kad jie norėtų aktyviai dalyvauti edukaciniuose užsiėmimuose, piešiant, lipdant, fotografuojant, ar pan. Tuo tarpu tik 3 procentai teigė, kad jie nieko nenorėtų. Taigi mes matome, kad neretai edukatorius savo darbe susiduria su stereotipais. Nuomonė, kad paaugliai paprastai nieko nenori, gali kilti iš jų savigynos mechanizmo arba kitų psichologinių problemų, su kuriomis jiems tenka susidurti. Tokiu atveju edukatoriaus požiūris gali griauti bet kokius stereotipus.

Kalbant apie stereotipus reiktų paminėti lektorių iš *Kiasmos šiuolaikinio meno muziejaus* pranešimą, kuriame lektorės parodė, kad dirbant su paaugliais galima laužyti stereotipus apie meno vietą ir jo santykį su kitomis mokyklose dėstomomis disciplinomis. Kaija Kaitavuori ir Minna Turtiainen skatino pažvelgti į edukacines programas paaugliams platesniame kontekste, kuris peržengia muziejaus pastato duris. Jos pristatė tarpdisciplininį projektą, kuris apima meną bei kitus vidurinių mokyklų programų dalykus, tokius kaip biologija, matematika ir pan. Jos tikino, kad šio tarpdiscipliniškumo

ieškojimas skatina paauglius ieškoti meno ir galvoti apie meną savo gyvenime ir matyti įvairias sąsajas. Tai išties labai įdomus ir inovatyvus požiūris į edukaciją, kuomet gretinami humanitariniai ir tikslieji mokslai. Taigi matome, kad muziejus turi unikalią galimybę pristatyti naują požiūrį, kuomet išvengiama darbo tik su tais moksleiviais, kurie domisi menu ar humanitarinėmis studijomis, arba atsiprašymo, kad moksleiviai yra tokie užimti svarbiais dalykais, kaip matematika ar geometrija ir jiems nėra laiko menui. Taigi klausimas *Europos parkui* būtų, kaip mes reaguojame susidūrę su stereotipais. Ar mes juos priimame, ar bandome atskleisti jų trumparegiškumą?

Kažin ar atsitiktinai seminaro ekspertė Violeta Jasevičiūtė, švietimo skyriaus vadovė iš *Nacionalinio M.K.Čiurlionio dailės muziejaus*, turinčio 20 metų edukacinių programų patirtį, akcentavo paauglių aktyvaus dalyvavimo svarbą. Ekspertė pabrėžė, kad muziejus savo edukacinėje veikloje paaugliams akcentuoja meno pažinimo aspektus, moksleivių aktyvų dalyvavimą programose, kurios skatina jų kūrybiškumą bei saviraišką. Tie patys raktiniai žodžiai nuskambėjo Aldonos Dapkutės praktiniame užsiėmime, po kurio viena moksleivė prisipažino: “Pirmą kartą gyvenime piešiau tai, ką norėjau”. Šioje trumpoje frazėje galime išvelgti daug daugiau: ji galėjo išreikšti savo jausmus, emocijas bei požiūrį. Jos kūrybiškumas buvo ribojamas tik išraiškos priemonių, tai yra, popieriaus lapo ir dažų. Taigi jau iš šio pavyzdžio matome, kad muziejus yra speciali vieta, kadangi jis turi privilegiją pakviesti paauglius diskusijai, kas kartais yra sunku įgyvendinti mokyklose. Muziejaus edukatorius turi unikalią galimybę įtraukti moksleivius į mokymosi procesą, apmąstymus, dalinimąsi jais ir saviraišką.

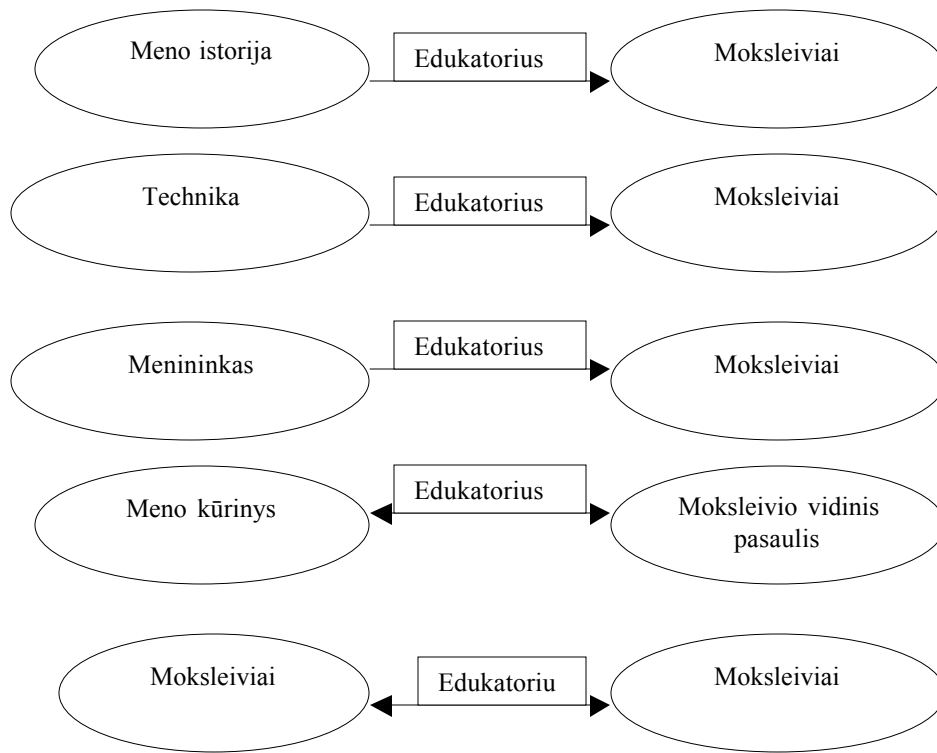
Reikia pripažinti, kad yra tam tikri specifiniai aspektai dirbant su paaugliais. Jau buvo minėta, kad edukatorius turi būti pasiruošęs skatinti ir priimti jų saviraišką bei kūrybiškumą. Tačiau Aldona Dapkutė, turinti 20 metų darbo su paaugliais patirtį, pabrėžė, kad yra labai svarbu paversti meno pažinimo procesus asmeniniu išgyvenimu, susieti su jų patirtimi. Dapkutė teigė, kad šis požiūris yra įtakotas paauglių psichologijos bruožų. Pavyzdžiui, reikia ieškoti tiesioginio ryšio tarp meno kūrinių ir jų asmeninių išgyvenimų, kadangi paaugliai turi stiprų identifikacijos poreikį bei poreikį kūrybiškai saviraiškai. Aukščiau minėto tyrimo rezultatai patvirtina, kad jie nori aktyviai dalyvauti,

o ne likti pasyvių stebėtojų ir klausytojų rolėse. Toks šiuolaikinio meno muziejus kaip kad *Europos parkas* turi unikalią galimybę suteikti šią patirtį pasitelkdamas meną, gamtą bei šių dviejų kombinaciją dėka išprovokuoti paauglių dialogui. Meno, edukatoriaus bei paauglių trikampis padės pastariesiems pažinti bei vertinti meną, suprasti savo jausmus ir santykį su aplinka.

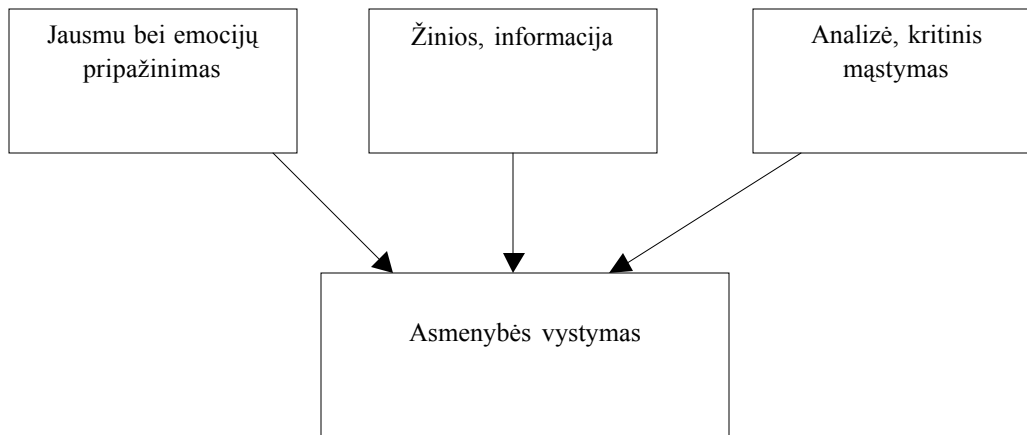
Kai kas galėtų čia nusistebėti, kad edukatoriaus rolė vos ne prilyginama terapeutui. Žinoma, meno terapijos specialisto ir edukatoriaus profesijos yra skirtingos. Tačiau mes matėme, kad edukatorius tikrai laimėtų pritaikydamas kai kuriuos meno terapijos principus savo darbe. Kai kurie tų principų yra labai paprasti: susilaikymas nuo vertinimo, orientacija į procesą bei asmenybę, o ne į rezultatą. Muziejus yra palanki vieta šių principų įgyvendinimui, kadangi čia nėra pažymių ar egzaminų.

Jei mes norėtume apibrėžti edukatoriaus rolę *Europos parke*, turėtume išskirti kelis svarbius aspektus. Pirma, jis turėtų supažindinti paauglius su meno istorija. Antra, jis galėtų būti tarpininku tarp moksleivio (kuris galėtų būti vaikas, ar net suaugęs) ir konkretaus meno kūrinio. Tarpininko rolę galima būtų dar smulkiau skaidyti:

- Tarpininkas tarp moksleivio vidinio pasaulio, patirties ir meno kūrinio
- Tarpininkas tarp specifinių kūrinio atlikimo, technikos aspektų ir moksleivio
- Tarpininkas tarp menininko ir moksleivio
- Tarpininkas tarp moksleivių

Kyla klausimas, ar galima visa tai atlikti tuo pačiu metu. Būtent čia tampa akivaizdi metodologijos svarba. Lektorė Aldona Dapkutė pademonstravo, kad visi šie principai įmanomi, turint aiškią metodologiją. Ji pati pristatė metodologijos modelį, kuris galėtų būti pritaikytas muziejuje. Ši metodologija visu pirma skatina išprovokuoti emocinę reakciją, kurią sukelia meno kūrinys. Kitas žingsnis būtų surasti meno priemonės šiai emocijai išreikšti. Tai yra, emocijos, jausmų perkėlimas į materiją. Kitame žingsnyje yra renkama informacija apie tą meno kūrinį ar kūrinius. Dapkutė teigia, kad šie žingsniai yra esminiai meno pažinimo procese, bei siekiant sukurti asmeninį santykį su menu. Iš tiesų, šie žingsniai atrodytų skatina harmoningo žmogaus augimą, kur kritinis mąstymas ir savo jausmų pripažinimas eina greta vienas kito:

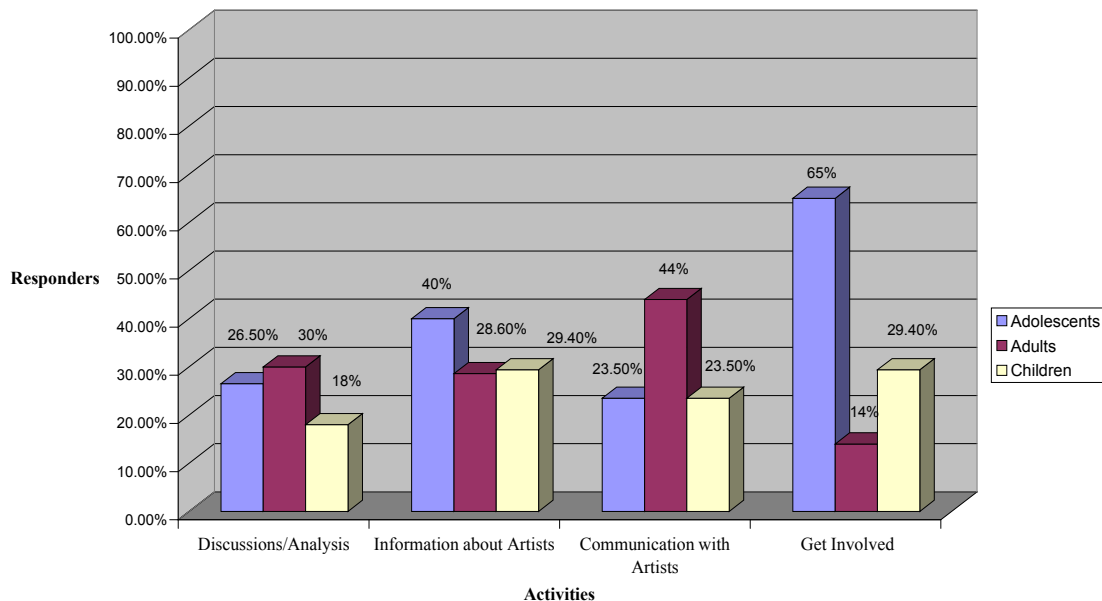
Čia buvo pristatytas tik vienas metodologijos pavyzdys, kuris gali būti pritaikytas kuriant edukacines programas paaugliams. Žinoma, edukatorius gali modifikuoti šią metodologiją priklausomai nuo tikslų, kuriuos jis/ji išsikelia dirbdamas su įvairiomis grupėmis. Pavyzdžiui, emocijų ar asociacijų tapymas gali būti pakeistas rašymu. Vis dėlto šis požiūris galėtų būti edukatoriaus, kuris pasiruošęs iššūkiams, susiduriant su paauglių emocijomis, kertinis akmuo. Tai reikalauja daug pastangų ir kūrybiškumo, kadangi šis iššūkis reikalauja ne vien meno istorijos žinių, bet taip pat psichologinių įgūdžių, kurie padėtų atpažinti paauglių projekcijas bei savigyną. Vis dėlto, šis požiūris sukuria grįžtamąjį ryšį, kadangi jame yra užkoduota paauglio bei edukatoriaus galimybė augti.

Suaugusiųjų bei pagyvenusių žmonių švietimas

Seminaras parodė, kad suaugusių bei pagyvenusių žmonių edukacija Lietuvos muziejuose yra apleista sritis, turinti potencialių vystymosi galimybių. Mes pamatėme, kad yra įsikūrę nemažai savanoriškų institucijų, kurios suburia pagyvenusius žmones bendrai veiklai. Be to, *Trečiojo amžiaus universitete* mokosi apie 5000 pagyvenusio amžiaus, į pensiją išėjusių, bet vis dar vadinamų studentų iš visos Lietuvos. Šis universitetas kitais metais švęs 10 metų jubiliejų. Tačiau bendradarbiavimas tarp minėtų organizacijų ir muziejų praktiškai nevyksta. Tuo tarpu lektorė iš Lietuvos technikos bibliotekos, Nijolė Popovienė, pristatė apklausos, vykdytos projekto “Mokymosi trikampiai” metu, rezultatus. Net 67.5 % suaugusiųjų respondentų pageidavo, kad muziejai organizuotų užsiėmimus suaugusiems bei pagyvenusiems žmonėms. Labiausiai juos domino dailė ir fotografija. *Europos parke* vykusio seminaro metu atliktoje apklausoje pastebėta, kad 30% apklaustųjų, kurių amžius svyravo nuo 20 iki 72 metų, pageidautų eksponatų analizės bei diskusijų. 44% norėtų pabendrauti su eksponuojamų kūrinių autoriais. Tokie pageidavimai nekelia nuostabos, nes net 59% respondentų teigė, kad modernus bei šiuolaikinis menas jiems yra įdomus, bet sunkiai suprantamas. Tad jei palygintume apklausos rezultatus, pamatytume, kad suaugusius domina labiau su intelektine veikla susijusios užduotys, tuo tarpu vaikus traukia kūrybiškos užduotys. Vis dėlto, abi tikslinės grupės turėjo vieną bendrą tikslą – norą pabendrauti su kūrinių autoriais.

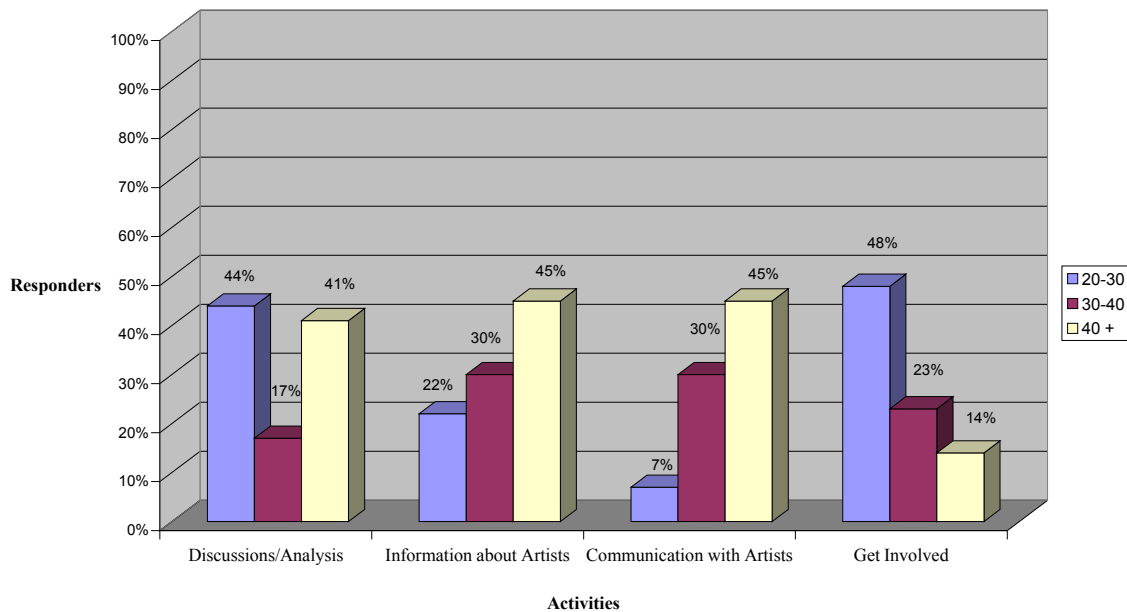
Kitas svarbus aspektas, į kurį reiktų atkreipti dėmesį, yra galimybė suburti įvairių amžiaus grupių atstovus bendrai veiklai, suteikiant jiems galimybę bendrauti ir bendradarbiauti. *Trečiojo amžiaus universiteto* studentai parodė savo norą mokytis, atvirumą naujovėms bei pasirengimą bendravimui.

Visitor Expectations at Europs Parkas

Grįžtant prie atliktos apklausos rezultatų, galime pastebėti, kad tiek paauglius tiek suaugusiuosius domina diskusijos apie šiuolaikinį meną. Taip pat šių grupių atstovai norėtų daugiau sužinoti apie autorius, kurių darbai yra eksponuojami *Europos parke*. Labai nedidelė dalis suaugusiųjų, lyginant su paaugliais, norėtų dalyvauti aktyvioje muziejuje organizuojamoje kūrybinėje veikloje. Pastebėta, kad amžiui didėjant, noras dalyvauti aktyvioje kūrybinėje veikloje mažėja, tačiau noras bendrauti didėja. Tai parodo ir apklausos rezultatai. Užsiėmimų, kuriuose būtų bendraujama, diskutuojama, pageidautų net 45% ketvirtą dešimtį perkopusių apklaustųjų. Tuo tarpu, tokių užsiėmimų pageidauja tik 7% dvidešimtmečių. Aktyvios kūrybinės veiklos užsiėmimų pageidauja tik 14% keturiasdešimtmečių bei vyresnių apklaustųjų. Tuo tarpu tokių dvidešimtmečių yra net 48%. Taigi, galima daryti išvadą, kad kuriant edukacines programas muziejuose, reikia atsižvelgti į jose dalyvausiančiųjų amžių bei jų poreikius.

Adult Expectations Depending on their Age Group

Kalbėdami apie paauglius, minėjome, kad kartais jiems yra sunku suprasti savo jausmus. Todėl edukatoriams patariama siūlyti tokias diskusijų temas ar užduotis, kurios būtų tiesiogiai susiję su paauglių asmenine patirtimi. Po diskusijų ar atlikę užduotis, paaugliai galėtų pasidalinti savo idėjomis ar atradimais, susijusiais su savo asmenybe bei meno kūriniais. Tuo tarpu dirbant su suaugusiais paaugliai išreiškė, kad jie dažnai neigia savo jausmus, o nuomonę grindžia visuomenėje priimtomis normomis. Todėl edukatoriai galėtų siūlyti tokias diskusijų temas, kurios padėtų atstatyti intelekto ir jausmų vienybę. Čia taip pat labai pasitarnautų bendros paauglių bei suaugusiųjų diskusijų grupės.

Kalbėdami apie paauglių bei suaugusiųjų bendravimą, dažniausiai pastebime, kad yra ieškoma skirtumų, o juos atradus, pastarieji vertinami neigiamai. Todėl muziejus galėtų būti ne tik šių grupių susitikimo vieta, bet ir vieta, kuri skatintų ne skirtumų, bet bendrumo paiešką. Pavyzdžiui, galima paskirti šių grupių susitikimo dieną muziejuje, kuomet tiek pagyvenę, tiek paaugliai išsirinktų jiems labiausiai patinkančias skulptūras, pagal pasirinkimą pasidalintų į grupes, analizuotų ir kartu jas aptartų. Tuo būdu pasirinkta skulptūra suvienytų abi kartas bei būtų dialogo pagrindas tarp kartų atstovų.

Taigi matome, kad suaugę ir pagyvenę žmonės yra specifinė grupė, turinti specifinį gyvenimo būdą. Kaip jau minėjome, ji yra specifinė ir todėl, kad Lietuvos muziejai turi labai mažai darbo su šia grupe patirties. Vis dėlto mes pamatėme nemažai šiai kategorijai priklausančių žmonių, kurie buriasi į įvairias organizacijas tam, kad išliktų aktyvūs, kad būtų socialiai aktyvūs, turėtų galimybę bendrauti bei mokytis. Reikia nepamiršti, kad tarp šios žmonių grupės narių yra tokių, kurie nori ne tik pažiūrėti muziejuje pristatomus eksponatus, bet ir sužinoti daugiau apie šiuolaikinį meną, analizuoti bei aptarti meno kūrinius bei susipažinti su tų kūrinių autoriais.

Išvados

Dažnai kai kalbame apie muziejus girdime apgailestavimus, kad finansiniai resursai neleidžia jiems įgyvendinti norimų tikslų. Kaip bebūtų keista, seminario metu buvo mažai kalbama apie finansinius sunkumus. Žinoma, kad jų yra, ir nemažai yra. Vis dėlto seminario metu lektoriai pabrėžė kūrybiškumą, pasišventimą ir demokratinį požiūrį į muziejų esamus bei potencialius lankytojus. Šie lankytojai turi specifines charakteristikas, į kurias būtina atsižvelgti, planuojant edukacines programas. Taip pat vertėtų pabrėžti kelis esminius principus:

- Atvirumas - edukacijos galimybės muziejuose turėtų būti suteikiamos įvairioms tikslinėms grupėms, t.y., vaikams, paaugliams, suaugusiems ir pagyvenusiems žmonėms bei žmonėms su negalia
- Integracija - šių grupių integracija į bendras programas yra būtina, siekiant skatinti bendradarbiavimą ir mokymąsi kartu
- Bendradarbiavimas – bendradarbiavimas tarp muziejų, menininkų, mokyklų bei kitų institucijų yra būtinas, siekiant užtikrinti edukacinių programų įvairovę, tęstinumą bei efektyvumą

Nors seminaras aprėpė keturias tikslines grupes, muziejaus edukatoriaus rolė ir akiratis yra ištisai kur kas platesnis. Lektoriai iš *Luizianos modernaus meno muziejaus* bei *Jorkšyro skulptūrų parko* kaip pavyzdį paminėjo įvairius projektus su kalėjimuose esančiais žmonėmis bei pabėgėliais iš kitų šalių. Edukacija muziejuose yra akivaizdžiai

orientuota į socialinį planą. Pats muziejus turi nuspręsti kiek pastangų, kūrybiškumo bei atkaklumo jis nori investuoti. Tuo tarpu atvirumo, integracijos bei kūrybiškumo principai nėra tik politiniai popieriuje išdėstyti terminai. Šių principų įgyvendinimas ir kūrybiškų būdų ieškojimas, siekiant juos įgyvendinti kasdieniniame gyvenime, galėtų būti kertiniais taškais *Europos parko* edukacinės veiklos programavime. Tai padėtų užtikrinti šiuolaikinio meno muziejaus vietą šiuolaikinio žmogaus gyvenime.